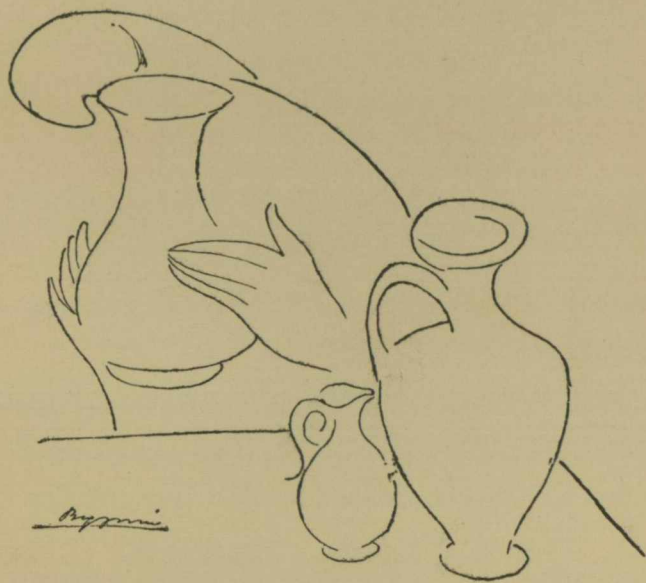

ΠΡΟΣΠΕΡΟΣ

Έκδοση Λογού και Τεχνης
του Βρεταννικού Συμβουλίου

ΚΕΡΚΥΡΑ

φυλλαδιο ΕΚΤΟ

ΧΡΟΝΟΣ 1951

ΠΡΟΣΠΕΡΟΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ:

ΚΩΣΤΑΣ ΓΡΟΛΛΙΟΣ

Μ. Α Σ Π Ι Ω Τ Η

Θ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Μ. Ι. ΔΕΣΥΛΛΑΣ

ΓΕΡ. ΧΥΤΗΡΗΣ

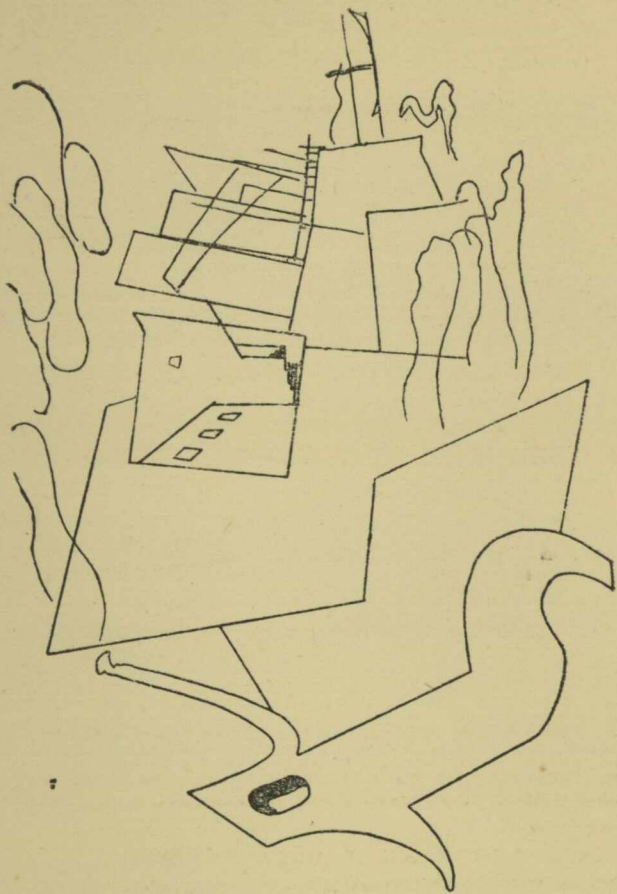
LOUIS ΜΑCΝΕΙCΕ

Ε V A N J O H N

ΝΙΚΟΣ ΒΕΝΤΟΥΡΑΣ

*Σ' αυτο το τευχος δημοσιευεται, μεταφρασμενο
στα νεα ελληνικα, ενα αποσπασμα απο τον
«Ξανακερδισμενο Παραδεισο» του*

John Milton

Τὰ «Μουράγια»

Ν. Βεντούρα

ΠΡΟΣΠΕΡΟΣ

φυλλάδιο εκτο

χρονος 1951

JOHN MILTON

Ξανακερδισμενος Παραδεισος

Βιβλιο 1, σι. 183—237

Κ ΑΙ μνήσκει στη Βηθαβαρά ὁ Γιὸς τοῦ Θεοῦ ἀκόμα
γιὰ λίγο, ἐκεῖ πού βάφτιζεν ὁ Ἰωάννης τοὺς ἀνθρώπους,
μέσα στὸ θεῖο Του στοχασμὸ ὄλοένα μελειῶντας
πῶς θὰ μπορούσε πιὸ καλὰ τὸ ἔργο νὰ ἐκτελέσει,
τὴ θεϊκὴ Του ἀπεστολὴ ὁ Λυτρωτὴς ν' ἀρχίσει.
Προβαίνοντας στὴ μοναξιὰ μακριὰ ἀπ' ἀνθρώπου μάτι
μιὰ μέρα σ' ἔρημο τόπο περπατοῦσε,
τὸ Πνεῦμα ἐφώτιζε τὴ σκέψη κι' ὀδηγοῦσε
τὸ στοχασμὸ Του.
Ξεμάκρυνε βῆμα τὸ βῆμα, σκέψη τὴ σκέψη
μέσα στὴν Ἔρημο σὲ τόπους ἄγριους,
σὲ γυμνὰ βράχια πού τὸν ἤσκιο τους ἀπλώναν,
συλλογισμένος . . . .
— Ὡ πόσες σκέψεις μέσα μου μὲ μιὰς ξυπνοῦνε,
σμῆνος μελίσινα, καθὼς ἀνανογιέμαι
ὄσα μέσα νιώθω ὁ ἴδιος στὴν ψυχὴ μου
κι' ὄσα ἀγρικᾶ ἀπ' ἔξω ν' ἀρχονται σι' αὐτιά μου,
παράταιρα στὴν τωρινὴ κατάστασή μου.
Παιδί δταν ἦμουν, τὰ παιχνίδια τῶν παιδιῶν δὲ συμπαθοῦσα,
ἢ μόνη ἔγνοια πού στὸ νοῦ μου κυριαρχοῦσε,

πώς θα μπορέσω να μάθω, να γνωρίσω κι' αργότερα να πράξω
τὸ Κσλό. Γιατί νόμιζα πὼς ἤμουν γεννημένος
γιὰ τὴν Ἀλήθεια καὶ γιὰ τὴ Δικαιοσύνη.
Γι' αὐτὸ κι' ἐσπούδασα μικρὸς—μικρὸς ἀκόμα
τὸ Νόμο τοῦ Θεοῦ μὲς στὰ βιβλία
καὶ ἦταν τὸ διάβασμά του ἡ μοναχὴ χαρὰ μου.
Καὶ τόσο πρόκοψα ποὺ ὅταν ἦρθε ἡ μέρα
τῆς μεγάλης μας Γιορτῆς — ἤμουν δὲν ἤμουν
δώδεκα χρόνων — ἐπῆγα στὸ Ναὸ μας
ν' ἀκούσω τοὺς Διδάσκαλους τοῦ Νόμου
καὶ νὰ μάθω ἢ νὰ διδάξω ὅ,τι μποροῦσε
σοφότερον ἐμένα ἢ κειοὺς νὰ κάμει,
κι' ὅλοι σαστίσανε ἀγρικῶντας τὴ φωνή μου.
Πόθοι ἀσίγαστοι φουντώνουν στὴν ψυχὴ μου
— θρίαμβοι, νίκες, ἡρωϊσμοί.
Μυστικὲς κι' ἄσβυστες φλόγες φέγγουν ἐντὸς μου,
νὰ λυτρώσω ἀπ' τοὺς Ρωμαίους τὸ λαὸ μου,
τὴ Βία πάνου ἀπ' τὴ γῆ νὰ ἐξαφανίσω,
τὴν τυραννία νὰ σβύσω ἐλαχταροῦσα,
νὰ λεφτερώσω τὴν Ἀλήθεια καὶ τὸ Δίκιο.
Θέλησα μὲ τὸ λόγο νὰ κερδίσω τίς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων
ποὺ τ' αὐτὴ τους στὰ λόγια μου ν' ἀπλώσουν
γύρεψαν μόνοι τους. Εἶπα νὰ ὀρμηνέψω καὶ ὄχι νὰ φοβίσω
ὅπως ταίριαζε σὴ θεία ἀποστολή μου.
Τουλάχιστον νὰ δείξω στὴν πλανημένη ψυχὴ
τὸ λάθος ποὺ εἶχε κάμει, κακὰ δασκαλεμένη,
γιατί δὲν ἔσφαλλε ἀπὸ φταιξιμο δικό της.
Μὲ τὴ Βία νὰ δαμάσω μόνον ὄσους
δεῖχναν πὼς εἶχαν ἀγύριστη τὴ γνώμη.
Τοῦτες τίς σκέψεις ἡ Μάνα μου ἐννοῶντας,
ἀναγάλλιαζε καὶ μοῦλεγε μ' ἀγάπη:
— " Ἄσε τίς σκέψεις σου παιδί μου, νὰ φουντώσουν,
ἄσε νὰ δέσει καρπὸς σ' αὐτὲς ἡ πράξη,
τέτοια ποὺ τὸ Μεγάλο σου Πατέρα νὰ κηρύξει.
Γιατί, γιέ μου, ἐσὺ παιδί δὲν εἶσαι
θνητοῦ ἀνθρώπου, καθὼς οἱ ἄνθρωποι νομίζουν.
Πατέρα σου ἔχεις τὸν Αἰώνιο Βασιλέα
ποὺ κυβερνᾷ τὸν οὐρανὸ, τὴ γῆ, τ' ἀστέρια
καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἐδῶ κάτω.

² *Ἀπόδοση* ΚΩΣΤΑ ΓΡΟΛΛΙΟΥ.

Α γ ρ υ π ν ι α

ΤΟΥΤΟ τὸ λάδι πρέπει νὰ σοῦ φθάσει ὡς τὸ πρῶτ', ἀδελφή.
Τοῦτο τὸ λάδι... τοῦτο τὸ λάδι.
Τρία πιάτα τῆς σούπας μ' ἓνα δάχτυλο λάδι κ' ἓνα πρόχειρο
φυτίλι ἀπὸ ἄσπρο μπαμπάκι στὸ καθένα.
" Ἐνας διάδρομος δίχως τέλος, πέντε θάλαμοι, ἐξήντα τραυμα-
τίες, κ' ἐγὼ μόνη, ὀλομόναχη, σ' αὐτὸ τὸ περίπτερο—χάος.
Τόση εὐθύνη, τόσος πόνος.
Στὶς δέκα τὸ ἡλεχτρικὸ χαμήλωσε, χαροπάλεψε καὶ ξεψύχησε.
" Ἐμεινα μὲ τὰ τρία πιάτα. Τρεῖς μικροὺς κύκλους ἀπὸ κίτρινο λάδι,
ποὺ συγκέντρωναν ὅλο τὸ φῶς τοῦ περιπτερου.
Οἱ σκιὲς κρεμάστηκαν στοὺς τοίχους, σὰν τὰ φτερά ἀπὸ γι-
γάντιες νυχτερίδες. Οἱ ὄγκοι στὰ κρεβάτια πῆραν καινούργια σχή-
ματα. Χιονισμένα βουνά, σαβανωμένα ἐπιπλα, κακογεμισμένα
ἀσκιά.
Τὸ ἓνα ἀλλόκοτο καντήλι στὸ διάδρομο, στὸ βάθος· τὸ δεύτε-
ρο, νὰ τῶχώ μαζί μου, κλεφτοφάναρο γιὰ νὰ τριγυρίζω· τὸ τρίτο,
στὸ θάλαμο τοῦ παιδιοῦ ποὺ θὰ πεθάνει προτοῦ νὰ ξημερώσει.
" Ἐξὼ ὁ ἀγέρας δὲν ἤξερε καὶ κείνος τί ἔκανε. Βασάνιζε τίς
λεῦκες, σερνόταν στὸ μᾶκρος τοῦ ξύλινου τοίχου, χτυπιότανε στὰ
παράθυρα.
Τὸ πιάτο ποὺ κρατοῦσα μὲ παγωμένα δάχτυλα εἶτανε χλια-
ρό. Κυκλοφοροῦσα ἀπὸ τὸν ἓνα θάλαμο στὸν ἄλλο, καὶ μ' ἀκολου-
θοῦσε πιστὰ τὸ σκοτάδι. Δὲν ἔκλεινα καμιὰ πόρτα πίσω μου. " Ἀν
φωνάξει κανεὶς θ' ἀκούσω· μὰ ἂν βογγήξει, ἂν ἀναστενάξει, θὰ
πάρει ὁ διάδρομος τὸ βογγητό, θὰ πάρει ὁ ἀγέρας τὸ στέναγμα.
Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ καθήσω. Πρέπει νὰ τριγυρίζω ἀδιάκοπα,
ἀπὸ θάλαμο σὲ θάλαμο, ἀπὸ τίς δέκα τὸ βράδυ ὡς τίς ἔξι τὸ πρῶτ'.
" Ἡ φλόγα θὰ πιεῖ τὸ λάδι. Θὰ σβύσει τὸ πρῶτο καντήλι, θὰ σβύ-
σει καὶ τὸ δεύτερο, καὶ μὲ τὸ τρίτο ποὺ θὰ σβύσει, θὰ μείνω στὸ
σκοτάδι μὲ πενηνταεπενιά τραυματίες κ' ἓναν νεκρό.

Στὸ γωνιακὸ κρεβάτι τρίξανε οἱ σοῦστες. " Ἐγυρα τὸ φῶς
πρὸς τὰ ἐκεῖ. Σκαλωσιά; Οὐρανοξύστης; Λαμπύρισε τὸ μεταλλينو
μηχάνημα ποὺ κρατοῦσε σ' ἀκίνησιὰ τὸ χέρι τοῦ τραυματία, καὶ ἡ

σκιά του, καθώς πλησίαζα, κινήθηκε στο μάκρος του τοίχου, γίνηκε βίντσι караβιού, προϊστορικό πουλί, και ὄρμησε νά ένωθει με τή βαθειά σκιά του θαλάμου.

— Θέλεις τίποτε;

— Λίγο νερό.

Ἄλλος, στόν ὕπνο του, παραπονιόταν σάν περιστέρι.

Τό νερό εἶτανε παγωμένο.

— Θέλεις τίποτε ἄλλο;

— Ὁχι. Εὐχαριστῶ.

— Προσπάθησε νά κοιμηθεῖς.

— Ναί.

Στ' ἀκρινό κρεβάτι κάποιος ἔβηξε. Ἐβηξαν κι' ἄλλοι δυό. Εἶναι κολλητικός ὁ βήχας.

Στό διάδρομο ἀκούγεται ὁ ἀγέρας πιό πολύ. Θέλω κ' ἐγώ νά βογγήξω. Ἄπό πόνου, ἀπό οἴκτο. Ἄδικο, ἄδικο, ἄδικο. Ἄδέρφια με ἀδέρφια. Τέτοιο κρῖμα.

Τραντόζουν τά πλαίσια τῶν παραθυριῶν. Πρέπει νά πάω στο 5. Ἐχω πολλήν ὥρα νά πάω στο 5.

Τά μάτια του παιδιοῦ εἶναι ἀνοιχτά. Ποῦ νά κοιμηθεῖ. Περιμένει. Θάρθει ὁ θάνατος καβάλλα στόν ἀγέρα πρὸς τὸ ξημέρωμα, καί θά φύγει με τόν καυμό τῆς πατρίδας του. Τέτοια ἐποχή εἶναι χιονισμένα τά βουνά καί γυμνά τά πλατάνια. Θά ντυθεῖ τά μαύρα ἢ μάνα καί θά ξεσπάσει σέ μοιρολόϊ πονεμένου ζώου.

— Πονᾶς;

— Ὁχι.

Δόξα τῷ Θεῷ γι' αὐτό. Τουλάχιστο νά μὴν πονάει.

Τὸ μέτωπο εἶναι ὄγρο. Ἡ ἀνάσα δύσκολη. Ἄργα γυρίζει τὸ βλέμμα κι' ἀτενίζει τὸ φῶς. Δυὸ μικρὲς φλόγες καίνε στὸ βυθὸ τῶν ματιῶν του. Ἄν κρατηθοῦν ἐκεῖ ὡς τὸ ξημέρωμα. Ἄν δὲ σβύσει τὸ καντήλι.

Ἐνα φορτηγὸ ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο.

Σίγουρα ἄλλοι τραυματίες. Μιά βαθειά ἀπελπισία με κυριεύει. Ἄλλοι τραυματίες. Ποῦ, μὰ ποῦ, θά τοὺς βάλουμε; Καί οἱ ἀδελφές, οἱ μόνιμες, κοιμοῦνται. Ἐξαντλημένες ἀπὸ τὸν κάματο, τσακισμένες ἀπὸ τὸ ἀνεβοκατέβασμα τῶν φορέων.

Ἄνοιξα τὴν ἐξώθυρα. Τά ξερά φύλλα στριμωγμένα στὸ κατώφλι χύμηξαν μέσα κ' ἔτρεξαν σουσουρίζοντας στὸ διάδρομο κάτω. Ὁ σκληρὸς ἀγέρας μπῆκε ἀπὸ τ' ἀνοίγματα τῆς κάππας μου. Ἄγκάλιασα σφιχτά τοὺς ὤμους μου, καί στάθηκα ν' ἀκούσω. Οἱ

πτυχὲς τοῦ μαντηλιοῦ μου χτυποῦσαν σάν παιδεμένη σημαία.

Τεράστια κι' ὀλόασπρη ἢ πρόσοψη τοῦ κεντρικοῦ κτιρίου τοῦ νοσοκομείου στὸ κρῦο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Τά παράθυρα, μάτια δίχως ἔκφραση.

Ἄγέρας θέλησε νά παίξει μαζί μου. Καμώθηκε τὸ φορτηγὸ. Γίνηκε μηχανή, ἄλλαξε ταχύτητα καί πῆρε μουγκρίζοντας τὸν ἀνήφορο.

Ἐκλεισα ξανά τὴ θύρα.

Τὸ λάδι λιγοστεύει. Πάντα καθάριο καί φωτεινὸ στὸ ἄσπρο πιάτο. (— Πρέπει νά σοῦ φθάσει ὡς τὸ πρωῖ, ἀδελφή). Πρέπει νά μοῦ φθάσει. Τὸ θαῦμα με τοὺς δυὸ ἰχθύς καί με τοὺς πέντε ἄρτους δὲ γίνεται κάθε μέρα.

Ἄν σβύσουν τά καντήλια, θά σβύσουν κ' οἱ δυὸ μικρὲς φλόγες στὸ βυθὸ τῶν ματιῶν. Πρέπει νά κάψει τὸ τρίτο καντήλι ὥσπου νά ξημερώσει. Γιὰ νά μὴ σβύσουν οἱ φλόγες.

Τουρτούριζα ἀπὸ τὸ κρῦο. Θά κάμω ἄλλον ἕνα γυρο, καί ὕστερα θά καθήσω.

Τὸ 2 εἶτανε διαφορετικὸ. Σὰ λιγότερο κρῦο. Ἴσως γιὰτὶ εἶτανε πιό πολλοὶ οἱ τραυματίες. Σὰ λιγότερο καταθλιπτικὸ. Ἴσως γιὰτὶ εἶτανε κανονικὲς οἱ ἀνάσες. Κάποιος εἶχε βάλει ἀργοπορημένα τριαντάφυλλα σ' ἕνα ἀνθογυάλι. Γιὰ ὄλ' αὐτὰ με τραβοῦσε τὸ 2.

Ἄκούμπησα τὸ καντήλι στὸ τραπέζι καί κάθησα ὅσο μποροῦσα πιό κοντά. Γιὰ νά ζεσταθῶ. Κάρφωσα τὸ βλέμμα μέσα στὸ φῶς. Ναί, τώρα εἶχα κ' ἐγὼ δυὸ φλόγες στὸ βάθος τῶν ματιῶν μου. Μὰ δὲν πειράζει νά σβυστοῦν προτοῦ νά ξημερώσει...

Εἶχαν περάσει τά μεσάνυχτα. Πόσες ὥρες γιὰ νά χαράξει; Καί τὸ λάδι τῶν βλεπερῶν πιά με τὸ μάτι νά λιγοστεύει. Τὸ τρίτο καντήλι δὲν πρέπει νά σβύσει.

Ἐνοιωθα ἀφάνταστα κουρασμένη. (Μικρὰ παπούτσια — τὰ καλύτερα ποῦ εἶχαμε — ἀκουμπησμένα δίπλα στὸ τζάκι. Ἀπόψε, δίχως ἄλλο, θ' ἀγρυπνήσουμε γιὰ νά ἴδουμε, γιὰ ν' ἀκούσουμε. Καί μᾶς ἔπαιρνε ὁ ὕπνος πρὶν ἀκόμα ἀποθώσουμε τὸ κεφάλι στὸ προσκέφαλο... Τὸ δέντρο με τὰ χίλια κερὰ καί με τὰ χίλια στολίδια.

«Mon beau sapin, roi des forêts, que j'aime ta parure».

Εἶτανε κι' ἀνάμεσα στὰ βαθυπράσινα κλαριά, τὸ κόκκινο καί χρυσὸ πουλί ποῦ ζήλευα καί ποῦ ἤθελα καί ποῦ δὲν τὸ πῆρα ποτέ, γιὰτὶ τῶδωσαν σ' ἄλλο παιδάκι... Ἦρθαν καί ξανάρθαν τὰ Χριστούγεννα — χρόνο με τὸ χρόνο. Ἐφεραν καί ξανάφεραν τὸ

μήνυμα. "Αναψαν τὰ κεριά στὶς ἐκκλησιές, στὰ κονίσματα, στὶς καρδιές. "Εσβυσαν τὰ κεριά καὶ ξεχάστηκεν ἡ ἡμερομηνία. "Αναψαν οἱ φωτιές, ἀναψαν τὰ πάθη, πανηγύρισαν τὰ βέλη, οἱ καταπέλτες, τὰ παρκάνια, ξέρασαν τὰ κανόνια, ἔσκουζαν οἱ μπόμπες. Μὰ πάντα ξανάρχεται ἡ ἡμερομηνία μὲ τὸ ἴδιο μήνυμα — χρόνο μὲ τὸ χρόνο. Πρὶν ἀπὸ λίγο γλύστρησε καὶ μπήκε στὸ σκοτεινὸ καὶ ἀνήσυχο περίπτερο ἐνὸς νοσοκομείου. Μιά φλόγα εὐεργετική, ποὺ θερμαίνει, ψηλώνει καὶ φτάνει στὸ ταβάνι, σκορπίζοντας τὶς σκιές ἀπὸ τοὺς τοίχους. Δὲ χρειάζεται λάδι τῆς ἐλίας αὐτῆ ἢ φλόγα . . . Κι' ὅμως, τώρα χαμηλώνει πάλι, σιγοτρέμει, καίει ἀδύναμα σ' ἓνα πῆλινο πιάτο).

Γύριζα μηχανικὰ μὲ χέρια καὶ πόδια παγωμένα.

— Ἀδελφή, λίγο νερό.

— Βοήθησέ με νὰ καθήσω.

— "Εχω στενοχώρια, ἀδελφή.

Μὰ οἱ πιὸ πολλοὶ κοιμόντανε τώρα.

Τρεῖς παρὰ εἴκοσι. Τέσσερις ὄρες γιὰ νὰ φέξει. Τὸ ἓνα καντήλι ἔχει σβύσει ἀπὸ πολλὴν ὥρα. Ἀπομένουν, τοῦτο ποὺ κρατῶ στὰ χέρια μου, καὶ τ' ἄλλο στὸ θάλαμο τοῦ παιδιοῦ. Ἴσως τὸ καθένα νὰ βασιτάξει μιὰν ὥρα ἀκόμα. Καὶ τὰ δυὸ μαζι, δυὸ ὄρες. Καὶ ὕστερα θὰ τριγυρίζω στὸ σκοτάδι, ἀνάβοντας, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, κανένα σπέρτο.

Στὸ 5, τώρα, καθόμουνα πιὸ πολύ. Γιὰ νὰ μὴν εἶναι μόνος τοῦτες τὶς στερνές ὄρες. Θὰ τῷθελε κ' ἡ μάνα του. Ποιὸ χωριό; Ποιὸ σπῖτι χτισμένο ἀπὸ τὴν πέτρα τοῦ τόπου, ὅμοιο στὸ χρῶμα μὲ τὰ βράχια; Τὸ φουσκωμένο ρέμα κάτω ἀπ' τὸ γιοφύρι καὶ τὰ γυμνά πλατάνια. Στριμένα τὰ φύλλα στὴν ἀκρορεματιὰ σὰν τὰ ξερὰ δάχτυλα μιᾶς στρίγγλας. Χτυποῦσε ὁ ἀγέρας ἐπίμονα στὸ παράθυρο. Ἡ στρίγγλα μὲ τὰ μυτερά νύχια. Ἡ στρίγγλα τῆς «Χιονάτης». Ἡ στρίγγλα ἀπ' τὰ παιδικὰ παραμύθια. Ἡ στρίγγλα τοῦ Φόβου. Κουρνιασμένη ἐκεῖ ἀπ' ἔξω, νὰ χτυπάει τὸ παράθυρο γιὰ νὰ μπεῖ. Τὰ πλατάνια. Τὸ δέντρο μὲ τὰ χίλια κεριά, ντυμένο τὴν Ἀγάπη, καὶ οὔτε ἓνα κεράκι τώρα, γιὰ νὰ κρατήσῃ ἀναμένο τὶς δυὸ μικρὲς φλόγες στὸ βυθὸ τῶν ματιῶν. . . Τρεμούλιαζε τὸ καντήλι ἀκουμπημένο στὸ τραπέζι. Ἐτρεμαν οἱ δυὸ μικρὲς φλόγες στὰ ὄγρα μάτια.

Λίγο λάδι, γιὰ χάρη τῆς Ἀγάπης, λίγο λάδι!

"Εψαξα καὶ βρῆκα τὸ σφυγμὸ του.

"Απελπισμένα κοιτάζα ὀλόγυρά μου. Δὲν πρέπει νὰ κερδί-

σει τὸ σκοτάδι. Πρέπει τὸ φῶς νὰ ὑψωθεῖ, νὰ φωτίσει τὸ θάλαμο, νὰ φέξει τὴ Γῆς δλάκερη. Νὰ μὴ σβύσει τὸ καντήλι.

Τότες εἶτανε ποὺ εἶδα, δίπλα στὸ κρεβάτι ἐνὸς ἄλλου τραυματία, μισοκρυμένο, ἓνα μπουκάλι γεμᾶτο λάδι.

Μ. ΑΣΠΙΩΤΗ.

Τροίας ἐπιλογος

Ο ΛΗ τὴ μέρα περπατήσαμε πάνω στὴ ζεστὴ στάχτη καμένων παλατιῶν καὶ ἱστορικῆς παλιρροίας. Τὰ πεῦκα σιγοτρέμαν πάνω στὰ πικρὰ νερά τοῦ Σκάμανδρου μὲ τὶς πνιγμένες Ἀμαζόνες. Τὴ νύχτα κατασκηνώσαμε σὲ μιὰ γωνιά ἀνέπαφη ἀπ' τὸν καπνὸ κι ἀπὸ τοὺς σκοτωμένους. Φέρναμε μαζὶ μας τὰ ὄπλα τους καὶ τὰ πιστὰ ἄλογά τους. Ὅταν ξεπεζέψαμε, ξαναμετρηθήκαμε, καὶ εἶπαμε πὼς δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ χάθηκαν ἢ νὰ λιγότεψαν οἱ κρῆνες τῆς παρουσίας τους ἀνάμεσά μας. Πλάνες. Οἱ ψυχραιμότεροι ἄρχισαν ἀργά, μὲ ἐπισημότητα, νὰ φτιάχνουν τὸ φτωχὸ τους κενοτάφιο.

Σὲ λίγη ὥρα—μᾶς εἶπαν—θᾶφευγαν τὰ καράβια γιὰ τὴν Τένεδο, καὶ ἀπὸ κεῖ, καθέννας στὸ γραφτὸ του. Οἱ στρατηγοὶ μας μετροῦσαν καὶ φιλονεικοῦσαν γιὰ τὰ λάφυρα, γιὰ εὐθύνες, προαγωγὲς καὶ ἠθικὲς ἀμοιβές. Κι' ὅλ' αὐτὰ δίπλα στὸ πῶμα τοῦ Πριάμου, στὸ χλωμὸ φῶς τῆς πολιτείας ποὺ καίγονταν, στὸ νεκρὸ τῆς Πολυξένης καὶ τοῦ Σαρπηδόνο, καὶ στῶν δικῶν μας, τῶν ἄσημων πολεμιστῶν, τὸ κενοτάφιο, ποὺ ἀφήναμε ὀρόσημο, στὴν ἀκτὴ τῆς Ἀσίας, Ἴσως γιὰ νὰ τὸ βρεῖ, κάποτε, κάποιος δικός μας, καὶ τ' ἀγαπήσει, σὰν κ' ἐμᾶς, σὰν τοὺς δικούς του, βλέποντας πέρ' ἀπὸ μύθους ποὺ ὀρίζουν τὴ ζωὴ τους.

Θ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ.

Η τεταρτη σφραγιδα

Καί ὄτε ἤνοιξε τὴν σφραγιδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου λέγουσαν, Ἔρχου καὶ βλέπε. Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ἄξιος ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ.

Α Π Ο Κ Α Λ Υ Ψ Ι Σ ζ'. 7 - 8.

Καὶ ἐγένετο κατακλυσμός. Καὶ ἐπεπληθύνθη τὸ ὕδωρ καὶ ἐπεκράτει καὶ ἐπληθύνετο σφόδρα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐκάλυψε πάντα τὰ ὄρη τὰ ὑψηλά, ἃ ἦν ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ.

Γ Ε Ν Ε Σ Ι Σ ζ'. 17 - 19.

...Τὴ νύκτα, ἤκαμε ἀφέντης ὁ θεὸς μία σύγκληση καὶ ἐχάλασε ἡ ποταμὴ τοὺς δύο κάμπους τῆς Κάλαιος καὶ ἐχάλασε τοίχους καὶ ποστατικά, ὄλα, καὶ σκοίνους καὶ ἄλλα δέντρα πολλά. Ἐπὶ τὰ πολλά νερά τὴν αὐτὴ ἡμέρα ἐχάλασε καὶ ὁ πύργος τῆς Κρίνας.

ΛΑ·Ι·ΚΟΣ ΘΥΜΗΣΟΓΡΑΦΟΣ ιη'. αἰώνας.

Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες οἱ βροχές, τὰ ποτάμια κ' οἱ νεροσυρμές, ὄργωναν τὴ γῆς. Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες. Βουνά, χωράφια, δέντρα, σπαρτά, ἄνθρωποι καὶ ζωντανά, πᾶσκιζαν νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸν ἀφανισμό. Μὰ τὸ νερὸ παράσερνε μὲ τὴν ὀρμὴν τοῦ, εὗρισκε στὸ πέρασμά του. Σκίστηκαν οἱ σάρκες τῆς γῆς, ἀναδεύτηκαν τὰ σωθικά της, βούλιαξαν τὰ βουνά της, σαρώθηκαν οἱ κάμποι της. Καινούργια ποτάμια καὶ καινούργιες βρῦσες ἀνοιξαν, καὶ τὰ νερά πλημμύρισαν τὸ μόχθο τοῦ ἀνθρώπου. Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες. Ὑστερα ὁ οὐρανὸς ξαστέρωσε, τὰ νερά τραβήχτηκαν, καὶ οἱ ἄνθρωποι—ὄσοι ἀπόμειναν—βγήκαν καὶ κάθησαν στὸ βράχο τῆς ὀδύνης τους.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Ἐδῶ ἦταν ὁ κῆπος — ἐκεῖ τὸ πηγάδι...

Ο ΧΟΡΟΣ

Πράσινη χαρὰ ποὺ παίδευε
τὰ κουρασμένα χέρια τῶν ἀνθρώπων.
Μελίσσι γύριζαν τὰ ὄνειρα
κι' ἀπ' τὸ νερὸ τὶς νύχτες ἔβγαине
— στράτα τὴ στράτα στὸ φεγγάρι —
μιὰ— ν — ἀναράϊδα ποὺ λουζότανε
στὶς βρῦσες μὲ τὰ πολυτρίχια.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Πρὸς σέ, Κύριε, ἐκέκραξα, ὁ θεὸς μου...
Ἐπὶ δῶ πέρασε τὸ ποτάμι, ἀπὸ δῶ πέρασε ὁ θάνατος,
κι' ἀπόμειναν κάποιες πέτρες —
ἄσπρες σὰν ταφόπετρες,
σὰν τὰ πλυμένα κόκκαλα τῶν πεθαμένων.

Ο ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Ἐγυρε τὸ κυπαρίσσι πάνω στὸν ὑγρὸ τοῦ θάνατο
κι' ἀπλώσε χέρια γίγαντα
μέσα στὴν ἀγωνία τῆς νύχτας.
Φωνὴ ἀπελπισμένη,
σάρκα ζωντανὴ ἀνθρώπινη,
πόνος καὶ δάκρυ,
οἱ ρίζες ποὺ δὲν ἔλεγαν
νὰ χωριστοῦν ἀπὸ τὸ χῶμα.

Ο ΧΟΡΟΣ

Κάτω στ' ἄλώνι τὸ πλατύ,
κάτω στὸ πέτράλωνο,
στήναμε χορὸ —
χρῦσιζαν τὰ στάχια
κι' ἄναβαν τὰ μάγουλα
κι' οἱ καρδιές φουντώναν —
Κάτω στὸ πετράλωνο
στήναμε χορὸ

καί πατούσαμε τὴ γῆς
μὲ γοργὸ ποδᾶρι
κάτω στὸ πετράλωνο,
ἀγνάντια ἔπο τὴ θάλασσα,
στήναμε χορὸ,
κ'ἦταν μέρες λιώχαρες
κ'ἦταν φῶς στὸν οὐρανὸ
φῶς στὴν πλάση γύρα . . . .

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς μου . . .

Ο ΧΟΡΟΣ

Κι' ἔταν ἦρθεν ἡ φωνὴ
— ὦ ἄλλοι μου, ἄλλοι,
βόηθα, Παναγιά, τὸν πόνο νὰ βαστάξω —
μαῦρο μαντήλι φόρεσαν,
στά σπίτια καὶ στίς κατοικιές,
μανάδες κοντοθάνατες
νυφοῦλες ἀνθισμένες.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Ἦτανε δική μας τούτη ἡ γῆς . . .

Ο ΚΟΥΡΥΦΑΙΟΣ

Ἦτανε δικός μας τοῦτος ὁ θάνατος.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Δικός μας καὶ ὁ πόνος, δικές μας κ' οἱ χαρές.
Πικρὸ ψωμί στά χεῖλη μας τὸ γέλιο,
ὥσπου νὰ σκάσῃ ἡ γῆς νὰ βγεῖ ὁ καινούργιος θέρος.
Μία — μία οἱ μέρες, μία — μία οἱ ὄρες
τίς νύχτες τῆς ἀγρύπνιας καὶ τῆς συλλογῆς.
Μετρούσαμε τοὺς μῆνες καὶ τίς ἐποχές,
μετρούσαμε τὰ σύνεφα καὶ τοὺς ἀγέρηδες.

Ο ΧΟΡΟΣ

Σταλαγματιά — σταλαγματιά
μετρούσαμε τὴ ζωὴ μας.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Ἀνεβαίναμε στὸ λόφο καὶ ρωτούσαμε τὸν καιρὸ.
Ἀντήλιο βάζαμε τὸ χέρι μας στά πονεμένα μάτια.
Κι' ἔταν ἔρχονταν χρόνια δίσεχτα,
ἀνάβαμε τὸ μεγάλο κερὶ
κι' ἀνηφορίζαμε ξυπόλητοι στὸ τραχὺ τὸ μονοπάτι.
Οἱ πέτρες βάφονταν κόκκινες
καὶ τὰ πουρνάρια μιλοῦσαν γιὰ τὴ θυσία μας.
Ἐκεῖ, στὴν κορφῇ, ὁ οὐρανὸς ἦτανε ἀνοιχτός,
μὰ πύλη διάπλατη νὰ περάσουμε ὀρθοὶ
μὲ τὸ μεγάλο κερὶ στὸ χέρι.

Ο ΧΟΡΟΣ

Βόηθα, Παναγιά, τὸν πόνο νὰ βαστάξω.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Κ' ὕστερα τὰ δέντρα πετοῦσαν ροδαμοὺς,
ἡ γῆς πρασίνιζε, τὰ νερά κυλοῦσαν φιλικὰ
μέσα στίς βραγιές καὶ στά χωράφια.
Οἱ μῆνες περνοῦσαν κ' ἔδενε ὁ καρπὸς
καὶ τὸ μεγάλο κερὶ ἔμενε ἀναμένο στὴν κορφῇ,
μπροστά στὴ διάπλατη πύλη τοῦ Κυρίου.

Ο ΧΟΡΟΣ

Κάτω στ' ἁλώνι τὸ πλατύ,
κάτω στὸ πετράλωνο,
στήναμε χορὸ —
ἄλλοι μου, ἄλλοι,
βόηθα, Κυρά μου, τὴν ὄργη
ν' ἀνοίξουν οἱ καρδιές μας.

Μπαίνει μιά συνοδεία ἀπὸ γυναῖκες. Ἡ Μαγδαληνὴ προχωρεῖ μόνη.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Ἡ γῆς πρέπει νὰ χαίρεται,
πρέπει νὰ καμαρώνει,
ἔχει μεθύσει ἀπ' τὰ νερά
καὶ φούσκωσε σὰν ἐτοιμόγεννη.
Τούτ' ἡ γῆς ποὺ τὴν πατοῦμε,
ὄλοι μέσα θενὰ μποῦμε.

Α! ΓΥΝΑΙΚΑ

Χτές τὸ βράδυ τὸ θάψαμε, ἔτσι ἄκλαφτο κι' ἀσυγύριστο.

Β! ΓΥΝΑΙΚΑ

Τὸ βρήκαμε στὴν ἄκρη τοῦ μύλου. Ἦτανε γυμνό, καὶ ἤσυχο
σὰ νὰ κοιμότανε.

Α! ΓΥΝΑΙΚΑ

Ἔμεινε ὅλη τὴ νύχτα σκυφτὴ πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ τοῦ λάκκου.
Δὲν ἔκλαψε οὔτε μίλησε. Τώρα τραγουδάει. Τραγουδάει τὸ παιδί
τῆς ποῦ τὸ πήραν τὰ νερά. Ἔτσι τραγουδοῦσε καὶ κείνο, ἀκόμη
ὡς τὴν ὕστερη στιγμή ποῦ ἄπλωσε τὰ χέρια του ν' ἀγκαλιάσει τὸν
ἄερα, νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ νεροῦ.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Τούτη τὴ γῆς δὲν τὴν ὀρίζουμε, ὅπως δὲν ὀρίζουμε καὶ τὴ ζωὴ
μας. Τὸ μεγάλο κερί σβύστηκε πάνω στὴν κορφὴ. Τούτη τὴ γῆς δὲν
τὴν ὀρίζουμε. Ὁ θεὸς μᾶς ἔδειξε τὴ δύναμή Του κ' ἔκλεισε τὴν
πύλη τ' οὐρανοῦ. Δικὴ Του ἡ γῆς, δικοὶ Του καὶ οἱ ἄνθρωποι, δικά
Του καὶ τὰ ζωντανά. Δίκαιη ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου.

Α! ΓΥΝΑΙΚΑ

Εὐλογημένο ἄς εἶναι τὸνομά Του!

Ο ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Εὐλογημένη ἄς εἶναι ἡ δύναμή Του!

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Εὐλογημένη ἄς εἶναι ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στὴ
δικὴ Του δύναμη!

Ο ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Θὰ ξαναπάρουμε τὸ τραχὺ τὸ μονοπάτι.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Θὰ ξανασκύσουμε στὴ γῆς Του. Ἐδῶ ποῦ ἀναπαύεται ἡ καρδιά
ἐνὸς παιδιοῦ, ἐδῶ εἶναι καὶ τὸ δικό Του θέλημα.

Ο ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Θὰ ξανανάψουμε τὸ μεγάλο κερί.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Θὰ φυλάξουμε τὶς καρδιές μας ἀπὸ τὸ κρῖμα.

Ο ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Θὰ ματώσουμε πάλι τὰ πόδια μας στὰ κοφτερά χαλίκια.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Δὲν εἶναι ὁ πόνος τοῦ κορμιοῦ ποῦ θὰ σηκώσει τὸ βάρος ἀπὸ
τὴ ζωὴ μας.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Ἐδῶ ἦταν ὁ κῆπος — ἐκεῖ τὸ πηγάδι...

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Ἐδῶ εἶν' ἕνας τάφος.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Δικοὶ μας εἶναι ὀλίγοι θάνατοι.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Δὲν ὀρίζουμε οὔτε τὸ δικό μας θάνατο.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Ἄλλοίμονο στοὺς ἀνθρώπους!

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Ἄλλοίμονο σὲ κείνον ποῦ δὲν ἄκουσε τὴ φωνή... χτές τὸ
βράδυ... στὴν ἄκρη τοῦ μύλου... Ἦτανε γυμνό, τόσο γυμνό ποῦ
θαρροῦσες πὼς θὰ πέθαινε ἀπὸ τὸ κρύο. Κι' ὅμως ἦταν νεκρό.
Ναὶ σὰς λέγω, ἀλήθεια, ἦταν νεκρό. Κανεὶς δὲ ρώτησε γιατί. Κα-
νεὶς δὲν ἀποζήτησε τὸ τραγοῦδι του. Ἦταν ἐκεῖ, μέσα στὸ θολὸ
νερὸ τοῦ ποταμοῦ, μόνο, ἀνυπεράσπιστο, μ' ἕνα φύλλο στὴ σφιγ-
μένη φούχτα τοῦ χερμοῦ. Κανεὶς δὲν τοῦ κρατοῦσε συντροφιά. Κ'
ἦτανε γύρω του ἡ νύχτα κ' ἡ βροχὴ — μιὰ βροχὴ ἀλλόκοτη καὶ
ἄγρια σὰν τὸν καβαλλάρη τοῦ χλωροῦ ἀλόγου τῆς Ἀποκάλυψης.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

Ἄνεξιχνίαστες οἱ βουλές τοῦ Κυρίου.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

‘Ο οὐρανός ξαστέρωσε, μὰ ἡ γῆς εἶναι σκοτεινή.

Ο ΠΡΟΕΣΤΟΣ

‘Ο καιρός ἄλλαξε.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Τίποτα δὲν εἶναι πού ν’ ἀλλάζει.

Ο ΧΟΡΟΣ

Κάτω στ’ ἄλῳνι τὸ πλατύ,
κάτω στὸ πετράλῳνο,
θὰ ξαναστήσουμε χορὸ...

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Τίποτα δὲν εἶναι πού ν’ ἀλλάζει, τίποτα πού νὰ ὀρίζουμε.

Ο ΧΟΡΟΣ

Θὰ ξαναστήσουμε χορὸ
ἀγνάντια ’πὸ τὴ θάλασσα...

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Τούτ’ ἡ γῆς πού τὴν πατοῦμε,
ὄλοι μέσα θενὰ μποῦμε.

Ο ΧΟΡΟΣ

‘Αγνάντια ’πὸ τὴ θάλασσα
τὰ στάχυα θὰ χρυσιζοῦν.
‘Αἴντε μὲ γοργὸ ποδάρι
νὰ πατήσουμε τὴ γῆς.

Μ. Ι. ΔΕΣΥΛΛΑΣ.

Το συναξαρι της οδυνης

Ε ΤΣΙ καθὼς ἦταν τὸ σπιτάκι χτισμένο στὸ γιαλό, ὁ χειμῳ-
νιατικός ἀγέρας ταξίδευε τοὺς γόους τῆς ἀδικοχαμένης νιό-
της. Τοὺς στρίμωχνε μὲς ἀπὸ τὰ κλειστὰ παράθυρα, ὄλο πα-
ράπονο καὶ σιγαλινὸ κλάμα. Καί—δὲ γίνεται ἀλλοιῶς—σί-
γουρα τοῦτος ὁ ἀγέρας ἐρχόταν ἀπὸ τὸ νοτιά. Κάπου ἐκεῖ στ’
ἀνοιχτὰ τῆς Μάρσα—Ματρούχ.

Σ’ ἐκεῖνα τὰ ζεστὰ νερὰ κατέβηκε κάποιος πρωῒνό. Σὰν ἔφτα-
σε στὸ βυθό, κοίταξε γύρω του. Μαγεύτηκε ἀπὸ τὸν ἀγνωστο κό-
σμο κ’εἶπε: «Θὰ μείνω!». Κ’ἔμεινε. Μιά πολιτεία ὄλο κοράλλι λαμ-
ποκοποῦσε μὲ χίλια χρώματα. Οἱ δρόμοι στρωμένοι μ’ἀπαλὸ σφουγ-
γάρι, ἔτσι πού νὰ μὴν ἀκούς τὰ βήματά σου. Καί πιὸ κεῖ, πάνω
ἀπὸ ἕναν ὕφαλο, πού ἀνοίγε σὰν ἐξώστης, νὰ τοῦ γνέφει λυσίκομη
ἢ νεράιδα. “Ὀλη γλυκὸ χαμόγελο καὶ χάρη. “Ὀλη μιὰ πειστικὴ ὑπό-
σχεση νωχελικῆς μακαριότητος. “Απλῳσε τὰ χέρια τῆς μὲ τὴ λα-
χτάρια μὴν τῆς φύγει. Μ’αὐτός, πού ἦταν βαρὺς ἀπὸ τὸ ξενύχτι
καὶ τὸ μόχθο, ἔνωθε τώρα τόσο καλά, τόσο καλά... Εἶπε: «Θὰ
μείνω!». Κ’ἔμεινε.

Πάνῳ στὴ γαλάζια γραμμὴ, ἕνα καράβι, σπασμένο στὰ δυό,
πάλευε μὲ τὴ στερνὴ του ἀνάσα. Καί πιὸ πάνω, ἕνα ἀτσαλένιο
πουλι παιγνίδιζε μὲ τοὺς γλάρους καὶ γυρόφερνε στὰ ξάρτια τοῦ
καρβιοῦ πού ξεψυχοῦσε.

Μὰ τοῦτος ἔνωθε τόσο καλά ἐδῶ κάτω... Ξαπλώθηκε μα-
λακὰ πάνω στὰ πράσινα φύκια. Νὰ χορτάσει τὸ κουρασμένο του
κορμὶ ἀνάπαυση, πού τόσο τὴν ἀποζητοῦσε τοῖγο τὸν ὕστερον και-
ρό. Τὸν καιρὸ τοῦ καρδιοχτυπιοῦ καὶ τῆς ὑπερέντασης.

‘Αλλὰ σὰν πέρασαν οἱ μῆνες κ’ ἦρθε ὁ χειμῳνας, τὸν κούραζε
πιὰ τούτῃ ἢ τεμπελιά. Νοστάλησε τὴν κίνηση. Τὶς ἀνοιχτὲς θάλασ-
σες πού ἀλῳνιζε ὄλο τὸ χρόνο. Τὰ βρώμικα λιμάνια μὲ τὸ πολὺ-
χρῳμο πληθος. Τὶς ὀμίχλες τῆς σκυθρωπῆς βορεινῆς θάλασσας.
Τὴ ζεστὴ λαμαρίνα καὶ τὴ μυρουδιά τοῦ κατραμιοῦ τῆς «Παντά-
νασσας». Νοστάλησε καὶ τὸ λιόχαρο τόπο. Τὸ σπιτάκι τοῦ γιαλοῦ
μὲ τοὺς βασιλικούς καὶ τὰ γεράνια. Μὰ καθὼς δὲν μποροῦσε πιὰ
νὰ σαλέψει, ἔφερνε ὡς ἐδῶ ὁ ἀγέρας τοὺς σιγαλινούς του γόους.
“Ὀλο παράπονο καὶ κλάμματα. Μιά ὀρφανεμένη ἐπίκληση, πού
δὲν εὔρισκε αὐτὶ νὰ τὴν ἀκούσει. “Ένας σπαραγμός, πού ἄγγιζε τὴ

γριά μάνα, άπαλός κι'άλαφρός. Μὲ χαμένο τὸ βάρος του ἀπὸ τὸν πολὺ δρόμο. Κάτι σάν ὑποψία ποὺ δὲν ἔφτανε νὰ γίνει πεποίηση.

Μὰ ἡ θεία — Μάρω ἔμενε νὰ βλέπει τὸν ταξιδεμένο της καὺμὸ στὴν πιδὲ μεγάλη σιγουριά. Καὶ τὸν ἔρχομό:—“Ε, ὄσο κι' ἄν ἀργεῖ... Δὲν εἶναι δὰ καὶ πρώτη φορά. Στὶς ἄκρες τοῦ κόσμου φτάνει αὐτὸ τὸ εὐλογημένο τὸ καράβι... — Ψηλὸς κ' ἠλιοψημένος. Γελαστὸς καὶ χαρούμενος σάν παιδάκι. Ἀνάμεσα σὲ βαλίτζες καὶ βαριά μπαούλα. Ἐκεῖ κατάγιαλα καὶ ν' ἀγκαλιάζει τὴν τρεμούλα της. Τὴν κομένη φωνή της. Καὶ τὴ γαλάζια στοργή της, ποὺ ξεχείλιζε μὲς ἀπ' τὰ δυὸ γερωντικά της μάτια

Μὰ σάν κατάφερνε νὰ περάσει τοῦτος ὁ ἀγέρινος σπαραγμὸς ὡς τὴν καρδιά της, σηκωνόταν μεσάνυχτα ἀλαφροπάτητη, γιὰ νὰ φροντίσει τὴν ἄλλη της ἐλπίδα. Μὴν τύχει καὶ κρυώσει. Μὴν πάει καὶ ἀρρωστήσει, σὲ τοῦτο τὸ σκληρὸν καιρὸ τῆς στέρησης. Μὲ τὸ σάλι ριχτὸ στοὺς ριγηλοὺς ὤμους της, καθόστον καὶ κοίταζε τὸν κοιμισμένον ἔφηβο, μὲ τὰ βαριά βλέφαρα ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ σκολειοῦ. Μὲ τὸ μακρουλό, τ'ἀδυνατισμένο πρόσωπο, τυραγνισμένο ἀπὸ τὴν ξένη κατοχή. Σκληρὸ κι'ἀποφασιστικὸ ἀπὸ τῆς λευτεριάς τὴν ἀποζήτηση. Καὶ φτεροκοποῦσε ἡ καρδιά της, μὴν τύχει καὶ γίνει καὶ τοῦτος καὺμὸς. Μὴ γλυστρήσει ἀπὸ τὸ πλάι της καὶ χάσει τῆς ἀντρίκιας του πιά παλάμης τὴ σιγουριά.

Κ'ἤρθε καθὼς τὸ φοβόταν. Καὶ πιδὲ πολὺ. Μιά ἀπὸ τίς αὐγὲς ἐκεῖνες, ποὺ τὸ κρεβάτι του ἀπόμεινε ὄλονυχτὶς ἄδειο. Προσεχτικὰ στρωμένο, ὅπως τῆς ἄρεσε μὲ τῶν μαλακῶν χειρῶν της τὴν ξέχειλη τρυφεράδα. Ἦρθαν συγγενικά χέρια νὰ τὴν ἀντιστηλώσουν. Νὰ τὴν τραβήξουν δισταχτικὰ ὡς τὸν τόπο τοῦ πόνου. Τὸ μπλόκο εἶχε τελειώσει. Οἱ σκληροὶ ἄνθρωποι εἶχαν στήσει βιαστικὰ στὸν τοῖχο τῆς μάντρας τὰ τρία παιδιά. Κ' ἔφυγαν, τὸ ἴδιο βιαστικὰ, ἀφήνοντάς τα μὲ μιά τρύπα στὸ στήθος, σωριασμένα στὴν ξερὴ γῆς. Μὲ τίς τσουκνίδες νὰ γαργαλᾶνε τὰ κρύα πρόσωπα. Μὲ τίς ἠλιαχτίδες νὰ παίζουν πάνω στὰ νεκρὰ κρύσταλλα τῶν ματιῶν.

Ἀπλωσε τὰ τρεμάμενα χέρια της στὴν κοιτάμενη στοργή της. Μὲ τὴν ὀδύνη, δίκωπο μαχαίρι, νὰ μπηγεται ἀργὰ στὴν ἀμφίβολη καρδιά της. Μὲ τὸ ἄναρθρο ξεφωνητὸ τῆς συμφορᾶς, ἔτοιμο ν' ἀπλωθεῖ καὶ νὰ γεμίσει τὸν πρωῖνὸν ἀγέρα. Μὰ ὀρηκτικὰ ἓνα σκοτάδι ἀπλώθηκε στὸ μυαλό της. Σάν ἐλεημοσύνη στὰ στερνὰ βαριά χρόνια της. Ἦρέμησε. Σύρθηκε σάν τὸ πληγωμένο πουλί μὲ τίς σπασμένες φτεροῦγες. Βουβὴ κι'ἀδάκρυτη, νὰ πασπατεύει τὴ μαύρη τρύπα τοῦ στήθους. Ἀπὸ κεῖ ποὺ χύθηκε ἡ ζωὴ τῶν δεκαεφτά χρόνων. Νὰ σιάχνει τ'ἄταχτα μαλλιά μὲ τὸν ἀλαφρὸ τους ἰδρώτα. Νὰ πασκίζει νὰ χαμηλώσει τὰ βλέφαρα, ποὺ δὲν τόλεγαν ν'ἀπαρηνηθοῦν τοῦ κόσμου τίς ὁμορφίες. Ποὺ πεισματικὰ στέκονταν νὰ κοι-

τάζουν ἓνα ὄνειρο, μὲ τῶν δεκαεφτά χρόνων τὴν ἀτράνταχτη πίστη. Μὲ τῆς ἐφηβείας τὴν ὀρηκτικὴ προσπάθεια τῆς πραγμάτωσης.

Μὰ ἔτσι, ὡς ἀπόμεινε μόνη κ'ἔρημη, ζοῦσε πιά μὲ τὴ ζευγαρωτὴ παρουσία τῶν ἀγαπημένων της. Τὰ γερωντικά μάτια μὲ τὴ γλαρὴ τρυφεράδα ἀγκάλιαζαν τίς μορφές ποὺ οἱ ἄλλοι δὲν μπορούσαν νὰ βροῦν. Συνέχιζε τὴ ζωὴ της μὲ πιδὲ ἔκδηλη τῶρα τὴν τρεμάμενη στοργή της.

—... τοῦτος ὁ Μανόλης, παιδί μου—ἔ, δὲ λέω... Κάτου ἀπὸ ξένο ἀφέντη στέκεται. Τί μπορεῖ νὰ κάμει, τοῦ κεφαλιοῦ του; Μὰ ὅ,τι νὰ πεῖς τότου τὸ βλογημένο τὸ καράβι δὲν κάνει ν'ἄρθει καὶ κατὰ τὰ δικά μας τὰ νερά; Καιρὸς καὶ καιρὸς τῶρα ποὺ δὲ μᾶς ἤρθε. Κι'ὄχι πὼς μᾶς ξεχνάει, μὰ τὴ λαχτάρω μᾶς τὴν ξέρει. Νὰ τὸν δοῦμε κ' ἔμεις μιά στάλα. Ν'ἀναπάψει κι'αὐτὸς πέντε—δέκα μέρες τὸ βαρεμένο του κορμί στὸ σπιτίσιο κρεβάτι του. Νὰ βγεῖ καὶ στὸν καφενὲ νὰ τὸν δοῦν οἱ φίλοι του. Νὰ σεργιανήσει καὶ στὸ περιγιάλι μιά—δυὸ βόλτες...

Τὸ τρωγε τὸ ψωμάκι της ξερὸ τίς πιδὲ πολλὲς μέρες ἡ θεία — Μάρω, ὅταν βρισκόταν κι'αὐτό. Μὰ πάντα γνοιαζότανε τοὺς ἄλλους.

—... Ἀῖντε, Κώστα μου, καὶ σὰ θάρθει ὁ Μανόλης θὰ σὰς φτιάξω μιά κοτόπητα. Ὅστίσο γι'ἀπόψε μπορεῖς νὰ περάσεις καὶ μ' ἓνα αὐγούλακι. Ἐν'αὐτὸ νὰ πεῖς τί 'ναι; Μὰ εἶναι φρέσκο. Ἀπὸ τῆς Μυρτούλας τῆς γειτονοπούλας μας. Ζεστὸ ἀκόμα, καὶ δὲν εἶχε δεῦτερο. Στὴ φούχτα σιωπηλὴ μοῦ τῶβαλε. Καὶ δακρυσμένη. Κλαίει σὰ μὲ βλέπει. Κλαίει καὶ σωπαίνει. Τί νᾶχει κι'αὐτὴ... Ἐ, κάνε καὶ τὴ βόλτα σου, μὰ μὴν ἀργήσεις. Πάρε καὶ τὸ πανωφόρι σου, γιὲ μου. Ἐχει ὕγρασία ἀπόψε. Νοτιάς θαλασσινός...

Τὶς χειμωνιάτικες λιακάδες ἔσερνε τὴν καρέκλα της ὡς τὴν αὐλή. Δυὸ πῆχες τόπο, μὲ πλάκες ἀσβεστωμένες ἓναν καιρὸ. Μὲ γλάστρες, ποὺ τῶρα φύτρωναν τ'ἀγριόχορτα. Μιά—δυὸ γριουῦλες τῆς γειτονιάς πλέκανε πλάι της καμιά χοντρόκαλτσα. Κ' ἦταν ἡ κουβέντα τους λειψή, σάν τῆς στερεμένης βρύσης τίς σταγόνες.

Ἡ θεία—Μάρω ἔπιανε νὰ γνέθει τίς ἔγνοιες της ἀργὰ—ἀργὰ μὲς στὸ μυαλό της.

—... τοῦτο τὸ παιδί σὲ πολλὴν ἔγνοια μὲ βάζει. Στέκεται ὡς ἀργὰ δίπλα στὴ λάμπα καὶ διαβάζει, διαβάζει... Θέλει νᾶρχεται πρῶτος στὸ σκολεῖο του. Καλό, δὲ λέω. Μὰ τρέμω γιὰ δαῦτον. Μὴν τύχει κι'ἀρρωστήσει...

— Γιὰ ποιὸν λές;

— Γιὰ τὸν Κώστα μου. Γιὰ ποιὸν ἄλλον;

Κ'ἡ ἔγνοια της ἀπλωνε καὶ σκέπαζε τὴν ἀγέρινη παρουσία του.

Οι άλλες κοιτάζονταν και κουνοῦσαν τὸ κεφάλι.

— Νὰ σοῦ φέρω, Γληγόρη, τοῦ Κώστα τὰ παπούτσια. Τρύπησαν πιά καὶ πότε ποῦ τ'άφτιαξες. Μὰ τοῦτος ὄλο καὶ γυρνάει πέρα—δῶθε. Νὰ στὰ φέρω γιὰ σόλες. Πρὶν νὰ χεμωνιάσει κι'ἀρχίσουν τὰ νερά...

Ὁ Γληγόρης ἀπόμεινε μὲ τὸ σφυρὶ στὸν ἀγέρα. Νὰ μὴν πέφτει στὴ σόλα, οὔτε ν'ἀνεβαίνει κατὰ τὸν ὤμο. Σάλειψε τὰ βλέφαρά του. Κόμπιασε μπρὸς στὰ ἤρεμα μάτια τῆς θείας—Μάρως καί:

— Δὲ γίνεται ν'ἄρθεις τὴν ἐρχόμενη βδομάδα; εἶπε ὕστερα ἀπὸ σκέψη. Τώρα μ'ἔχει πνίξει ἡ δουλειά.

Ἡ θεία—Μάρω δὲν ἐπέμεινε.

— Ἔ, φτάνει νὰ μὴ γίνουν δυὸ οἱ βδομάδες, Γληγόρη, καὶ πιά σου οἱ βροχές.

—Ὅχι, θεία—Μάρω. Σίγουρη κουβέντα.

—Τί νὰ τὰ κάνω τοῦτα τὰ παπούτσια τώρα; ἀποροῦσε ὁ Γληγόρης. Καὶ τὰ δάχτυλά του ἀνατρίχιαζαν πάνω στὸ σκασμένο δέρμα. Ἔτσι σὰ νὰ πασπάτευε τοῦ νεκροῦ τὰ κρῦα πόδια.

Κ'ἔνα βράδυ, παραμονὲς Χριστούγεννα, ἦρθε ὁ Μανόλης. Τὸ βοριαδάκι σάρωνε τὰ τρίστρατα. Ἐρήμωνε τοὺς δρόμους. Ἀφροκοποῦσε τὴ θάλασσα. Κι' αὐτός, ἔτσι ποῦ δὲν τὸν πρόσμενε πιά ἡ θεία—Μάρω (. . . πονέσανε τὰ μάτια μου τὴ θάλασσα νὰ βλέπω . . .) νὰ καὶ ν'ἀνοίγει τὴν πόρτα. Ψηλὸς κ' ἠλιοκαμένος. Γελαστὸς καὶ χαροῦμενος σὰν παιδάκι. Μὲ βαλίτζες καὶ βαριά μπαούλα. Κ'ἐκεῖ καταμεσίς στὴν πόρτα ἀγκάλιασε τὴν τρεμούλα τῆς. Τὴ δακρυσμένη, τὴν ἄφωνη χαρὰ τῆς. Μύριζε ὄγρη ἀρμύρα ἢ ἀγκαλιά του, καθὼς ἀκούμπησε τὸ κεφάλι τῆς πάνω στὸ πλατύ του στήθος. Ἔσυρε τὴν κρῦα παλάμη τῆς πάνω στὰ ὄγρα του ροῦχα.

—Φουρτούνα πέρασες, γιέ μου. Βιάσου ν'ἀλλάξεις . . .

Μύριζε—πῶς νὰ τὸ πεις;—ἔτσι σὰν τὴ σαπισμένη σάρκα κάπως. Σάν . . .

—Καῦμένο παιδί. Σοῦ χάλασαν τὰ δόντια, λέω, μὲ τοῦ καρὰ βιοῦ σου τὸ ξεροφάϊ μῆνες καὶ μῆνες . . .

Καὶ τοῦ χάιδεψε μὲ τὴν ξέχειλη στοργή τῆς τὰ ὄγρα μαλλιά. Ὅγρα καὶ μαλακά σὰν τὰ φύκια τοῦ βυθοῦ.

Κ εἶχαν τὰ ροῦχα του ψιλὴ ἄμμο, ποῦ ἔτριζε μὲς στὰ δάχτυλά τῆς. Ξερὲς καβουροδαγκάνες ἀγκιστρωμένες στὴ μπλούζα. Μύδια μὲς στὶς τσέπες.

—Μπρέ, μπρέ, γιόκα μου . . . Μὲ τὰ ροῦχα πήδηξες στὸ πέλαο;

Καὶ βάλθηκε νὰ τὰ καθαρίζει. Αὐτὸς εἶχε γύρει στὸν καναπέ, μὲ λυμένα τὰ νεῦρα. Μὲ μιὰ χλωμάδα ποῦ πρασίνιζε.

—Κουβαλᾶς τίς ἀγρύπνιες σου, γιέ μου. Κουβαλᾶς τοὺς μὀχτους σου...

Κ' ἡ κατὰ τῆς χάιδεψε στοργικά τὸ διπλωμένο κορμί.

—Δὲν εἶν' αὐτό, μάνα. Δὲν εἶν' αὐτό... Τὸ μούδιασμα εἶναι...

Μῆνες καὶ μῆνες νὰ μὴ γυρνᾶς πλευρό.

Καὶ τὰ μάτια του ἀπόμειναν ἀνοιχτά νὰ καθρεφτίζουν τὴ θάλασσα. Τὸ σκοτεινὸ βυθὸ τῆς.

Μὰ ἡ θεία—Μάρω δὲν κατάλαβε.

—Ἄσ' τον νὰ ἡσυχάσει, σκέφτηκε. Μὲ τόση κούραση.

Καὶ γύρισε στὴν ἄλλη τῆς ἀγάπη. Στὴν ἄλλη τῆς λαχτάρα. Ποῦ δὲν τὴν εἶχε σκεφτεῖ μὲ τοῦ Μανολιοῦ τὸ σάστιμα. Δὲς ἐκεῖ, ἀλήθεια. Ποῦ νᾶχε ξεπορτίσει πάλι τοῦτο τὸ παιδί; Ἔτσι νυχτιάτικα, μὲ τοῦτο τὸν καιρό...

Μὰ καθὼς ἔσυρε τὰ τρεμάμενα πόδια τῆς ὡς στὴν αὐλή, νάτος κατάχαμα ξαπλωμένος. Σὲ μιὰ γωνιά ποῦ σὰ νὰ μὴν ἦταν τῆς αὐλῆς του. Μὲ τὸ κεφάλι γυρτὸ στὸ πλάϊ. Πάνω στὶς τσουκνίδες ποῦ τοῦ γαργαλοῦσαν τὸ πρόσωπο. Μὲ τὸ σαγόνι ν' ἀκουμπάει στὸ στήθος. Μὲ τ' ἄταχτα μαλλιά, μουσκεμένα σ' ἓνα κρῦον ἰδρώτα. Μὲ τὰ χέρια σὰν παραλυμένα. Θὲ καὶ Κύριε!... Τὶ νᾶχει τὸ παιδί καὶ νὰ κοίτεται ἔτσι; Μά... Σὰ νὰ τὸν εἶχε ξαναδεῖ ἔτσι κάποτε. Πότε τάχα; Θᾶταν χρόνια πίσω. Κάτι θαμπὸ σὰν ὄνειρο. Ἴσως ὄνειρο...

Ἔσυρε τὴ λαχτάρα τῆς πάνω του. Τ' ἀνοιχτά του μάτια ἀπόμειναν νὰ μὴν ἀρνιοῦνται τοῦ κόσμου τίς ὁμορφιές. Μ' ἓνα ὄνειρο νὰ γλυστρά ἀπαλά μέσα τους. Γιὰ τοῦ τόπου τὴ λευτεριά. Γιὰ τ' ἀνθρώπου τὸ λυτρωμό. Γιὰ λίγο ξέγνοιαστο γέλιο.

Ἡ θεία—Μάρω κουβάριασε μπρὸς του. Νὰ σιάχνει τὰ μουσκεμένα μαλλιά. Νὰ σκουπίζει τὸν παγωμένον ἰδρώτα. Μὲ τὴν ἀνησυχία νὰ τρεμουλιάζει τ' ἄσαρκα δάχτυλα. Μὲ τὸν πόνο νὰ σαλεύει τὰ ὠχρά χεῖλη. Ποῦ δὲν εὑρίσκαν τὸν ἦχο νὰ τὰ ξεκλειδώσει.

Κ' ἐκεῖ δά, λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ σαγόνι, πάνω στ' ἀνοιχτὸ πουκάμισο μιὰ σκούρα τρύπα. Τὴν πήρε τὸ μάτι τῆς κι' ἀπόρησε. Γλύστρησε ὡς ἐκεῖ τὴν ἀπορία τῆς μὲ τὰ τρεμάμενά τῆς χέρια.

Μὰ καθὼς ἔβαλε πάνω τῆς δισταχτικά τὸ δάχτυλο, ξύπνησε μὲ μιὰς ἢ ναρκαμένη ψυχῇ. Μὲς στὰ σκοτάδια τοῦ μυαλοῦ βρῆκε ψαχουλετὰ τὸ δρόμο καὶ βγῆκε στὸ φῶς. Ξύπνησε μαζὶ καὶ τὸ κοιμισμένο ἄλγος. Ὅλη ἡ κρυφή, ὄλη ἡ πληθωρική ὀδύνη. Ἡ καταχωνιασμένη μὲς στὰ κατάβαθα τῆς καρδιάς. Πρὶν νὰ τὴ νιώσει.

Πῶς ἦταν τοῦτο τὸ σαλεμένο μυαλὸ νᾶρθει πάλι στὰ συγκαλά του; Ποτάμι ἔφερε ἡ θύμηση τὸν πόνο καὶ τὴν ἐπνιγε. Σπαρταροῦσε, πάνω στὸ ἐρημικὸ κρεβάτι, τὸ φτωχὸ κορμί. Ἀνάσαινε ἀ-

σφυχτικά. Βαριά από τὸ ἄγχος. Μὲ τὴ χιλιοτρυπημένη ἀπὸ τὸν πόνου ψυχὴ νὰ σπαράζει. Ἴδια μιὰ δλάνοιχτη πληγὴ. Ν' ἀγκομαχάει. Νὰ χύνει τὴν ὀγρὴ τῆς θλίψη παράκαιρη πάνω σὲ μιὰ σκιά. Νὰ ξεδιπλώνει τ' ἀργοπορεμένο τῆς παράπονο γιὰ τὴν κακία τῶν σκληρῶν ἀνθρώπων. Νὰ θρηνεῖ τὴ σβυμένη στοργὴ τῆς.

Μὲ πολὺν κόπο ἔσυρε τὸ κορμὶ τῆς ὡς στὸ παράθυρο. Πασπάτευαν τὰ δάχτυλα τὸ σύρτη. Πνιγόταν. Λίγον ἀγέρα ν' ἀνασάνει. Μιὰ παρουσία ν' ἀλαφρύνει. Νὰ μοιράσει μὲ κάποιον τὸ βαρὺ φορτίο τῆς ὀδύνης. Νὰ δεχτεῖ τὴν ἐλεημοσύνη τῆς παρηγοριᾶς.

Ἄναρθρος ὁ πόνος χύθηκε μὲς στὰ σκοτάδια τῆς νύχτας. Τὸ σπαραχτικὸ κλάμα νὰ κρούει τὰ κλειστὰ παράθυρα. Νὰ σπρώχνεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Νὰ φτεροκοπάει μὲ τίς νυχτερίδες. Νὰ διαλύεται μὲς στὰ σκοτάδια τ' ἀκοσκίνιστα.

Γαντζώθηκε ἀπὸ τὸ περβάζι. Μὰ δὲ μπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὸ βάρος τ' ἀνευροκορμιοῦ. Καὶ σωριάστηκε ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο, ποὺ ἔμπαζε τὴ νύχτα στὸ φτωχικὸ δωμάτιο. Μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα. Ν' ἀγκαλιάζουν πάντα τὴν παρουσία τοῦ πεσμένου ἔφηβου. Ποὺ πεισματάρικα ἔσφιγγε μὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ θέληση τὰ χεῖλη. Μ' ἓνα ὄραμα νὰ πλημμυρίζει τὰ γαλάζια μάτια. Μὲς στὸ βαρὺ πάντα ἀγέρα τῆς σκλαβιάς. Ἐνα ὄραμα λευτεριᾶς.

ΓΕΡ. ΧΥΤΗΡΗΣ.

L O U I S M A C N E I C E

«*Ενοικιαζεται*»

ΕΙΤΑΝ μεγάλο σπίτι, παγερό·
χορταριασμένο τὸ στρατί·
Εἴχαμε πάει ξανά
Μὰ ἡ θύμηση, ἀδύναμη μπροστὰ
Σὲ μιὰ πόρτα ξέφλουδη, δὲν εὔρισκε
Τώρα τίποτα τὸ ζωντανό·
Οἱ θάμνοι στάζανε, μιὰ κρύπη
Ἄπο μουχλὰ δνεира· μιὰ ξέθωρη
Σαγίτα πάνω στὸν ἀδειανὸ τὸ στάβλο
Σάλεψε λίγο σι' ἀγέρι ποὺ εἶταν μιὰ ὑποψία μόνο,

Κ' οἱ ἐπιθυμίες δὲν ἄντεχαν
Ν' ἀνέβουν· στοῦ περβολιοῦ τὸν τοῖχο
Οἱ ἀχλαδιὲς εἶχαν λυθεῖ
Ἄπο θηλιὲς ποὺ σάπιζαν· μιὰ μόνη ἐπιθυμία,
Μιὰ φύσκα ἱριδένια, ἀνέβηκε,
Λιγοψύχησε, ἔσπασε στὸν ἄτονο
Αἰθέρα — Ποιὸ τὸ ὄφελος;
Τὸ κουδούνι δὲ δούλευε
Κι' ὄλος ὁ τόπος, θάλεγε,
Εἶταν βαριά ἀρρωστημένος·
Ὁ κόσμος εἶτανε κλειστός,

Κ' ἔμεινε κλειστός ὡσπου
Αἰφνίδια ἓνα ὄργισμένο δέντρο
Τινάχτηκε σὰ λαγωνικὸ
Ποὺ ὀρμάει ἀπὸ νερόλακκο
Καὶ πίσω ἀπ'τὴ σκοτεινὴ γραμμὴ
Ποὺ γράφαν τὰ φλαμούρια, ὑψώθηκαν
Τὰ σύνεφα σὰν κραυγὴ
Πρόκλησης. Λίγο πιὸ πέρα
Κάπου σ' ἓνα στάβλο
Ἐν' ἄλογο χλιμίντρισε
Κ' οἱ κουρτίνες πέταξαν ἔξω
Ἄπ'τὰ παράθυρα· ὁ κόσμος εἶταν ἀνοιχτός.

Μετάφραση Μ. ΑΣΠΙΩΤΗ.

Στροφή προς το Χριστιανισμό

δοκίμιο ειδικά γραμμένο για τον «Προσπερο»

«Ἐδῶ πολεμοῦν ὁ Θεός μετὰ τὸ Δαίμονα. Ἄν πιστεύεις στὸ Θεό, ἔλα μαζί μου. Ἄν προτιμᾷς τὸ Δαίμονα, θάχεις ν' ἀντιμετωπίσεις ἔμμενα πρῶτα».

ΔΕΝ ἔχει μεγάλη σημασία, ἂν τὰ προκλητικὰ αὐτὰ λόγια τὰ ἔγραψε, τριακόσια χρόνια πίσω, ἕνας Σουηδὸς σ' ἕνα Γερμανό. Οἱ Ἕλληνες ἀναγνώστες—τουλάχιστον ὕστερ' ἀπὸ τὰ πρόσφατα μαρτυρικὰ χρόνια—εἶναι ἀρκετὰ χειραφετημένοι πνευματικὰ (μέσα στὰ ὅρια τοῦ Χρόνου καὶ τοῦ Χώρου), ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ξεχωρίζουν τὴν Ἀλήθεια, ὅπου καὶ ὅταν αὐτὴ παρουσιαστῆ.

Ἄκόμα μικρότερη σημασία ἔχει τὸ γεγονός, ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ τὰ ἔγραψε ἕνας πολεμιστὴς βασιλιάς σ' ἕναν ἄλλον ἡγεμόνα—σ' ἕναν τύπο νωθρό, πού ἂν καὶ εἶχε γεννηθεῖ, γιὰ νὰ σηκώσει τὸ βᾶρος τῶν εὐθυνῶν τοῦ πολέμου καὶ τῆς πολιτικῆς, προσπάθησε πάντα νὰ τὸ ἀποφύγει. Οἱ τάσεις, πού ἐπεκράτησαν στὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια, μᾶς δείχνουν—εἴτε εἴμαστε Χριστιανοί, εἴτε ἄθρησκοι κομμουνιστὲς ἢ καὶ ἀπλοὶ παρατηρητὲς—πὼς τὰ Πνευματικὰ, τὰ Καλλιτεχνικὰ καὶ τὰ Λογοτεχνικὰ ζητήματα, διέπονται ἀπὸ δυνάμεις πνευματικῆς, πού ἔχουν πολὺ μεγαλύτερη σχέση μετὰ τὴς δυνάμεις πού κατευθύνουν τὸν πόλεμο καὶ τὴν πολιτικὴν, ἀπ' ὅ,τι ἤθελαν νὰ πιστεύουν οἱ πρόγονοί μας. Ὑποτιμώντας, οἱ τελευταῖοι αὐτοί, τούτῃ τῇ σχέσῃ, δημιούργησαν ἀναμφισβήτητα—ἀκόμη καὶ ὅταν διεκήρυσσαν τὴν παράλογη θεωρίαν «ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη»— ἕνα εἶδος λογοτεχνίας καὶ σοφίας, πού δὲν ὑπάρχει στὴν ἐποχὴ μας. Ἐμεῖς, χωρὶς ἄλλο, ἔχουμε τὴν τάση νὰ ὑπερτιμοῦμε τὴν ἀλληλεξάρτησιν τῶν δύο αὐτῶν σφαιρῶν τῆς δραστηριότητος, τοποθετώντας πάντα τὸ θέμα μέσα στὰ ἀποπνικτικὰ καὶ σχολαστικὰ πλαίσια ἐνὸς Κόσμου, μιᾶς Πίστης ἢ μιᾶς Ἰδεολογίας. Ὡστόσο δὲν κάνουμε τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ νὰ δίνουμε ὑπερβολικὴν ἀξίαν, σ' ἐκεῖνο πού οἱ πρόγονοί μας ἐπέδιωξαν νὰ μειώσουν: δηλαδὴ στὴν Τελικὴν Ἀλή-

θεια. Ὑπάρχει κάποιος Θεός. Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς ἀρχίζουν νὰ ὑποψιάζονται—πόσο, ἀλήθεια, αὐτὸ θὰ ξένιζε τοὺς προγόνους μας!—πὼς ὑπάρχει καὶ ἕνας Δαίμονας. Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ ἰσχυροὶ ἀντίπαλοι βρίσκονται ἀντιμέτωποι, ὄχι μόνο στὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ στὶς συνεδριάσεις τῶν κομμάτων, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε στίχο ποιήματος, ἀκόμη καὶ σὲ κάθε γραμμὴ ἀστυνομικοῦ μυθιστορήματος, πού διαβάζουμε ἢ καὶ πού γράφουμε.

Οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ κριτικοὶ μας, πού κάποτε φιλοδοξοῦσαν νὰ εἶναι οἱ ἡγέτες τῆς κοινῆς γνώμης καὶ νὰ τὴν καθοδηγοῦν, τώρα, ὅπως φαίνεται, δείχνουν μίαν ἐξαιρετικὴν προθυμίαν νὰ γίνονται οὐραγοὶ τῆς. Ἔτσι, συχνὰ ἀνακαλύπτουν ἀλήθειες, πού τίς εἶχαν ἀποκαλύψει ἀπλοῖκοι καὶ ἐντελῶς ἀμόρφωτοι στρατιῶτες, πού, ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια, πολεμοῦσαν στὰ χιονοσκεπέατα βουνὰ τῆς Ἀλβανίας ἢ στὶς ἠλιοκαμένες ἐκτάσεις τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου. Ἡ Λογοτεχνία, πού ἔδινε τὴν δυνατότητα στοὺς προδρόμους τοὺς, πενήντα χρόνια πίσω, νὰ καρποῦνται ὀφέλη ἀπὸ τὸν Κυνισμό, τὴν Ἀδιαφορίαν καὶ ἀπ' αὐτὴν ἀκόμα τὴν Ἀπελπισίαν, ἀρχίζει, ἐπὶ τέλους, νὰ εὐνοεῖ καὶ κείνους, πού πιστεύουν στὶς «Ὑψηλότερες Ἀξίες τῆς Ζωῆς». Τούτῃ τῇ διεισδυτικῇ παράφραση τῆς σύντομης λέξης «Θεός», τὴν ἀνακάλυψε ὁ Robert Louis Stevenson, πού πραγματικὰ τὴν εἶχε γράψει ἐδῶ καὶ πενήντα χρόνια. Μὰ ἡ φωνὴ του ἦταν ἡ μόνη πού ἀκούστηκε μέσα σ' ἕναν κόσμον ἄθεο, ὅπου ἐπικρατοῦσε ἡ ἐρημία καὶ ἡ σκληρότητα τῶν Oscar Wilde καὶ τῶν Thomas Hardy. Ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ πολὺ τὸν ἐχλεύασαν καὶ τὸν ἀπεκάλεσαν σχολαστικὸν τεχνίτη τοῦ λόγου, γιὰ τὸν ἀπασχολοῦσε ὁ ἀπλὸς μηχανισμὸς τοῦ ὕφους ἢ τῆς ἀφήγησιν, χωρὶς νὰ μπορέσει νὰ δημιουργήσει τίποτε καλύτερο ἀπὸ πετυχημένα παραμύθια γιὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου—σὰ νὰ ἦτανε κατώτερο γιὰ ἕνα συγγραφέα νὰ μοχθεῖ πάνω στὰ χειρόγραφα του!— καὶ πού, χωρὶς ἄλλο, δὲν μποροῦσε νὰ ἰδεῖ τὴν τελικὴν ἀλήθειαν: πὼς τίποτε πραγματικὰ δὲν ἀξίζει. Ὁ χρόνος δὲν ἐδικαίωσε αὐτοὺς τοὺς χλευασμοὺς. Θὰ μπορέσουμε νὰ ἀντιληφθοῦμε πόσο μακριὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα ἦταν αὐτὲς οἱ κρίσεις, ἂν ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὰ θεατρικὰ προγράμματα μιᾶς σημερινῆς πρωτεύουσας ἢ στὶς διαφημίσεις τῶν ἐκδοτικῶν οἰκῶν. Ἐκεῖ μποροῦμε εὐκόλως νὰ διακρίνουμε—ἰδίως στὰ τελευταῖα δύο χρόνια—μιὰ βαθμιαία, ἀλλὰ ἀποφασιστικὴν στροφήν πρὸς ἰδέας, πού ἀντιμάχονται τὶς δοξασίες τῶν τελευταίων πενήντα χρόνων—δοξασίες, πού εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἀδιαφορίαν γιὰ ὄλα, καὶ πού δημιουργοῦσαν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁ Freud εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὸ Θεό, ἢ πού ὄρθωναν σὰν ἀξίωμα τὴν χιλιε-

πωμένη ρήση του Πατέρα του Ψεύδους, συγχρονισμένη με τα cocktails: «Φάγωμεν, πίωμεν, αῦριον γὰρ ἀποθανοῦμεν». Πολ-
λοὶ ἀπὸ μᾶς ἀσφαλῶς ἔχουν πολὺ πιδὸ περιορισμένα τὰ ὕλι-
κά μέσα, ἀπὸ κείνους ποὺ ἀπολάμβαναν τὴ λογοτεχνία τῶν
ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνα· πολλοὶ ἀπὸ μᾶς ἔχουν πολὺ λιγότερες
εὐκαιρίες γιὰ νὰ εἶναι εὐθυμοὶ· καὶ μεῖς γνωρίζουμε πολὺ περισ-
σότερα γιὰ τὸ θάνατο καὶ γιὰ τὴν αὐριανὴ ἀπειλὴ τοῦ θανάτου.

Οἱ ὀπαδοὶ τῶν cocktails ἀνεκήρυξαν τὸν Evelyn Waugh ὡς
ἕναν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς των— ἀφοῦ στὰ μυθιστορήματά του μπο-
ροῦμε νὰ διακρίνουμε καθαρὰ τὴν ἐξαιρετικὴ σημασίαν ποὺ δίνει
στὸ ἀλκόολ, καθὼς καὶ μιὰ κάποια ἐπιφανειακὴ ἐλαφρότητα, ποὺ
θὰ εἶχε σκανδαλίσει τοὺς λυμπατικούς Χριστιανούς τοῦ 1900, πο-
λὺ περισσότερο κι' ἀπ' αὐτὸν τὸν Oscar Wilde. Ὡστόσο, τώρα
τελευταῖα ὁ Evelyn Waugh ἔχει μεταστραφεῖ πρὸς τὸ Χριστιανι-
σμὸ, κ' ἔχει γίνει ἕνα ἀφοσιωμένο καὶ συνειδητὸ μέλος τῆς Ἐκκλη-
σίας τοῦ Χριστοῦ, ἀκολουθώντας μιὰ παράλληλη πορεία μετὰ τὸν
Aldous Huxley. ὁ ὁποῖος ὁμως - ἀντίθετα ἀπὸ τὸν Waugh —
προσανατολιζέται, μετὰ γοργὸ ρυθμὸ, πρὸς τὸ Βουδδισμό. Οἱ ἐπιπο-
λαιότητες τοῦ Waugh κατὰ κάποιον περιέργου τρόπο θυμίζουν τὰ
πατροπαράδοτα ἀστεῖα, ποὺ λένε μεταξὺ τους οἱ Ἕλληνας ναυτι-
κοὶ καὶ στρατιωτικοὶ, ὅταν βρίσκονται μπροστὰ στὸν κίνδυνο, γιὰ
νὰ πέρνουν θάρρος.

Ὁ Graham Greene, ποὺ εἶχε μιὰν ἀνάλογη ἐξέλιξη, ἐπιχει-
ρεῖ νὰ ἀποδείξει πῶς γιὰ τὸ συνειδητὸ Χριστιανὸ δὲν εἶναι ἀπαραί-
τητὴ ἡ ἀνόητὴ αἰσιοδοξία, ποὺ χλεύαζε ὁ Thomas Hardy. Ὁ
πραγματικὸς Χριστιανὸς ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ διεισδύει στὴν οὐ-
σία τῆς ἀνθρώπινης φύσης, καὶ νὰ διακρίνει καὶ τίς σκοτεινές της
 πλευρές. Τὸ «Brighton Rock» καὶ τὸ «The Heart of the Matter»
—ἀδιάφορο ἂν μᾶς ἀρέσουν ἢ ὄχι—μόνον ἕνας Χριστιανὸς θὰ μπο-
ροῦσε νὰ τὰ εἶχε γράψει, κάποιος, δηλαδή, ποὺ νὰ γνωρίζει σὲ ποι-
οὺς ὀδυνηρὰς περιπέτειες μπορεῖ νὰ ὀδηγηθεῖ μιὰ κοινωνία, ποὺ βα-
σιλεύει στὴν οὐτοπία τῆς καλοσύνης τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ποὺ ξε-
χνάει πῶς μόνον ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ἀγαθός.

Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ποὺ ὁ T. S. Eliot ἄρπαξε ἀπὸ τὴν
ἀντίπαλὴ παράταξιν ἕνα ἀπὸ τὰ λιγότερο ἐντυπωσιακὰ λάβαρα, καὶ
ἔδωσε σ' ἕνα θεατρικὸ τοῦ ἔργου τὸν τίτλο «Ἐγκλημα στὴ Μητρό-
πολη», προσφέροντας στοὺς θεατῆς ποὺ πῆγαν μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ
παρακολουθήσουν τὴν ἐξέλιξιν μιᾶς ἀστυνομικῆς ὑπόθεσης, μιὰ
δραματικὴ θεολογικὴ διατριβή, ἕνα κήρυγμα, ποὺ κεντρικὴ του ἰδέα
εἶναι, ὅτι ἡ λύτρωση τοῦ ἀνθρώπου κερδίζεται μόνο μετὰ τὸν πόνο.
Ὡστόσο οἱ θεατῆς ἔμειναν βουβοὶ καὶ ἐκστατικοί: πῆγαν καὶ ξανα-

πῆγαν, ὄχι μονάχα στὰ θεάτρα τοῦ Λονδίνου, ἀλλὰ καὶ στὰ θεάτρα
ὀλόκληρης τῆς χώρας.

Τώρα τελευταῖα ὁ T. S. Eliot ἄρπαξε ἀπὸ τοὺς κυνικούς,
ποὺ καθημερινὰ χάνουν ἔδαφος, τὸ φλάμπουρ-τούς, καὶ τιτλοφό-
ρησε τὸ νέο θεατρικὸ τοῦ ἔργου «The Cocktail Party». Μίλησε,
γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά—γιὰ τὸ χριστιανικὸ μαρτύριο, ὄχι ὁμως πιά
μετὰ τὰ χεῖλη τῶν Ἀρχιεπισκόπων καὶ τῶν Νορμανδῶν ἱπποτῶν, ἀλ-
λὰ μετὰ τὴ γλώσσα τῶν καθημερινῶν παραστρατημάτων καὶ ἀδυ-
ναμιῶν μας.

Ἐκεῖνο ποὺ δὲ θὰ πρόσμενε κανεὶς, συνέβηκε. Τίποτα δὲ θὰ
ἐξάφνιαζε περισσότερο τὸν ἄνθρωπο τοῦ 1910, ἀπὸ τὸ νὰ ἴδῃ νὰ
ξαναεμφανίζεται ὁ θρησκευτικὸς δογματισμὸς καὶ νὰ προβάλλε-
ται ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἐκείνους συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες, ποὺ λί-
γον καιρὸ πρῶτίτερα προσπαθοῦσαν νὰ καταρρακώσουν τὸ Δόγμα,
μετὰ μοναδικὴ τους προοπτικὴ νὰ διασκεδάσουν τοὺς ἀναγνώστες
τους καὶ νὰ αὐξήσουν τὰ κέρδη τους. Δὲν μποροῦμε νὰ βεβαιώσου-
με ἂν ἡ σημερινὴ ἀντίδραση στὴν ἔλλειψιν πίστεως τοῦ 19ου αἰῶνα
θὰ ἔχει διάρκειαν καὶ ἂν θὰ ὀδηγήσῃ σὲ ἀποτελέσματα οὐσιαστι-
κά. Μποροῦμε ὁμως νὰ εἴμαστε βέβαιοι, πῶς ἡ ἀντίδραση αὐτὴ, ὄχι
μόνον ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς μεγαλώνει.

Ὁ G. K. Chesterton—ἕνας θαυμαστής τοῦ Stevenson καὶ
δυναμικὸς ὑποστηρικτὴς τῶν «Ἐψηλῶν Ἀξιῶν τῆς Ζωῆς» στὰ δύσ-
κολα χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν τὴν ἐποχὴν του—ἔγραψε κάποτε
πῶς ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ ἀσχολεῖται μ' ἕνα ἀτέλειωτο παιχνίδι
ἀπὸ ἀπάτες εἰς βάρους τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης, ποὺ συνεχῶς
ξεφεύγει ἀπὸ τὰ πλαίσια τῶν προβλέψεων τῶν σοφῶν τοῦ κόσμου.
Ὁ συγγραφέας αὐτοῦ τοῦ δοκιμίου δὲν διεκδικεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ
τοῦ τὸν τίτλο τοῦ σοφοῦ, οὔτε, βέβαια, πρόκειται νὰ διατυπώσῃ
ἀνώφελος προφητεῖες. Μοναδικὸς του σκοπὸς εἶναι νὰ παρακολου-
θῆσιν ὀρισμένες ἐνδιαφέρουσες ἐξελίξεις τῶν καιρῶν μας. Ἴσως
τίς ἐξελίξεις αὐτὰς νὰ τίς εἶχε κιόλας προμαντέψῃ ἕνας συγγρα-
φέας τοῦ 19ου αἰῶνα, ποὺ ἦταν προικισμένος μετὰ τὸ δῶρο τῆς διο-
ρατικότητος. Ὑποκειμενικὰ αἰσθήματα ἢ καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ ξε-
χωρίσῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὸν ἐμπόδισαν νὰ τοποθετηθεῖ μέσα
στὸ χῶρο τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ τουλάχιστον τοῦ Μονοθεϊσμοῦ.
Ἴσως, ὁμως, νὰ διεισδύσῃ μιὰν ἀλήθειαν, μετὰ τοὺς στίχους:

... «Ὅταν οἱ ἡμίθεοι φεύγουν,
ἔρχονται οἱ Θεοί.

Ὅταν τελικὰ ἀνακαλύψουμε πῶς δὲν εἶναι δυνατό νὰ μᾶς
ἱκανοποιεῖ ἡ περιορισμένη πίστις μας στὴ Στατιστικὴ, τὴν Ψυχο-

λογία και τις Κοινωνικές ψευδοεπιστήμες, κι' όταν — για να αναφερθούμε και πάλι στον T. S. Eliot — παύσουμε:

Νά όνειρευόμαστε συστήματα τόσο τέλεια
όπου ή καλοσύνη δέν θάχει πιά καμιάν άξια...

πιθανόν τότε να ξυπνήσουμε από τó όνειρο και να βρούμε την αλήθεια στα λόγια του Χριστού—κι' ακόμη σε κείνα τά «δόγματα» και σε κείνα τά Λειτουργικά, που ο Πατέρας του Ψεύδους παρουσίασε στους προγόνους μας σαν άπλες παπαδίστικες μεταμφιέσεις της Χριστιανικής Διδασκαλίας.

Ν Ι Κ Ο Σ Β Ε Ν Τ Ο Υ Ρ Α Σ

‘Η παρουσία του Νίκου Βεντούρα στον «Πρόσπερο», είναι μια βαθύτατη τιμή για τους εκδότες του κ' ένα ουσιαστικό αισθητικό κέρδος για τους πολύτιμους φίλους, που ενισχύουν την έκδοσή του. ‘Η προσφορά του Κερκυραίου χαράκτη άποτελεί ήδη μια θειική κατάκτηση για τις Νεοελληνικές Είλαστικές Τέχνες, και σημιδεύει την άνοδό τους σ' ένα ανώτερο επίπεδο αισθητικής ευαισθησίας. ‘Ο Ν. Βεντούρας ξεπέρασε τó σύνορο τής κοινής όρασης, και ε ίδε πέρα από τή σύμβαση των παραδεδεγμένων. Δέν είναι, βέβαια, ο πρώτος. Είναι, όμως, από τους λίγους που δέν έχασαν, στην όρμη τής λυτρωτικής τους χειρονομίας, τή συνείδηση του μέτρου και τής Ισορροπίας. ‘Ο,τι για πολλούς είναι άπλώς μανιέρα και επικίνδυνη περιπέτεια, για τó Ν. Βεντούρα είναι επίπονη άναζήτηση και έσωτερική άγωνία, για να φθάσει στην άρτια και ουσιαστική έκφραση. ‘Η Νέα ‘Ελληνική Τέχνη κέρδισε έναν άξιο τεχνίτη.

Χ Ρ Ο Ν Ι Κ Α

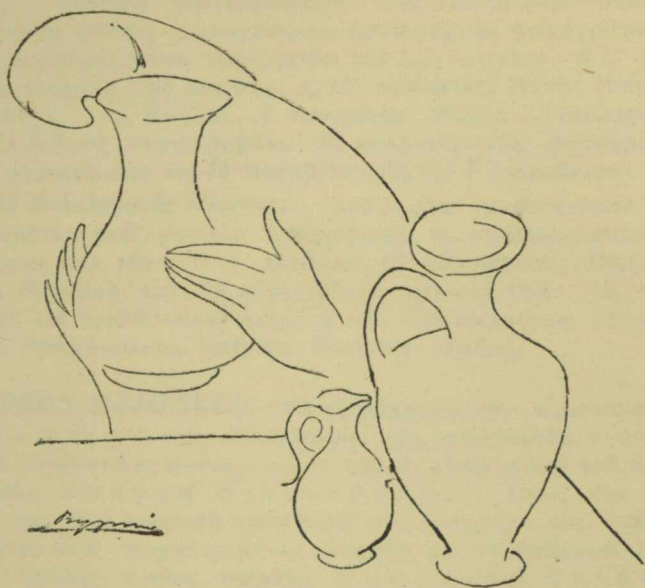
Τό Βρετανικό Συμβούλιο όργάνωσε, στο χρόνο που πέρασε (1951), τις ακόλουθες πνευματικές και καλλιτεχνικές έκδηλώσεις:

α) Διαλέξεις: 1) Καθ. E. R. Dodds: ‘Η τέχνη τής μεταφράσεως. 2) Καθ. A. Sewell: Για τόν Σαίξπηρ. 3) Louis MacNeice: Σύγχρονη ‘Αγγλική Ποίηση. 4) Μ. I. Δεσύλλας: ‘Από τó έργο του ‘Αγγελου Σικελιανού. 5) Καθ. A. Whitridge: ‘Αμερικανική Ποίηση του 20ου αιώνα. 6) S. Hebblethwaite: ‘Η ζωή στη σημερινή ‘Αγγλία. 7) ‘Ελένη Κόλλαρντ: ‘Ο ‘Αγγλος μυθιστοριογράφος Γκρέαμ Γκρήν. 8) Γ. Χονδρογιάννης: Σαράντα χρόνια από τó θάνατο του Γεράσιμου Μαρκορά. 9) I. Δ. Κόλλας: Ταξίδια στην Κέρκυρα. 10) Δρ H. Edwards. ‘Αγγλική αυτόβιογραφία. 11) ‘Αγάθη Νικοκάβουρα: Κερκυραϊκή ψυχή.

β) ‘Εβδομάδα Σαίξπηρ: Στο διάστημα από 16—23 ‘Απριλίου όργανώθηκε: 1, ‘Εκθεση βιβλίων και φωτογραφιών, σχετικών με τή

Σχέδιο τής ζωγράφου Βιργινίας

Ο «ΠΡΟΣΠΕΡΟΣ» ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΤΟΥ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ (ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΘΕΟΤΟΚΗ ΑΡ. 46) ΚΑΙ ΤΥΠΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΓΕΡΟΜΕΡΙΑΤΗ (ΚΑΛΟΧΑΙΡΕΤΟΥ ΑΡ. 4—ΚΕΡΚΥΡΑ) ΉΣΕ ΤΡΙΑΚΟΣΙΑ ΠΕΝΗΝΤΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ